TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Vấn nạn truyền thông giả nhắm vào tu sĩ Phật giáo

ISSN: 2734-9195 16:50 20/04/2026

Đây là lời nhắc nhở sâu sắc: đừng vội tin vào những điều chưa được kiểm chứng. Sự tỉnh táo của người nghe chính là rào chắn đầu tiên chống lại sự vu khống và xuyên tạc. Sự thật là nền tảng của đạo và đời.

Khi sự giả dối được tiếp sức bằng công nghệ

Sự phát triển của trí tuệ nhân tạo (AI) đang làm biến đổi tận gốc cấu trúc của không gian truyền thông đương đại. Nếu trước đây, việc tạo dựng một thông tin sai lệch đòi hỏi công sức và kỹ năng nhất định, thì nay, với các công cụ AI, chỉ trong thời gian ngắn, người ta có thể dựng nên những sản phẩm truyền thông mang hình thức "chân thực" đến mức khó phân biệt: từ hình ảnh, âm thanh đến ngữ cảnh.

Trong bối cảnh đó, hiện tượng bịa đặt, xuyên tạc thông tin liên quan đến tăng, ni và tổ chức Phật giáo đang có xu hướng gia tăng cả về tần suất lẫn mức độ tinh vi. Những câu chuyện như "một vị tu sĩ có chức sắc bị đột quỵ, nhập viện

cấp cứu”, hoàn toàn không có thật nhưng lại được dàn dựng như một bản tin xác tín, đã và đang lan truyền với tốc độ đáng báo động.

Đây không còn là hiện tượng “tin giả” đơn thuần, mà là một dạng bạo lực thông tin có chủ đích, nhắm vào uy tín cá nhân và niềm tin tôn giáo của cộng đồng.

Sai lệch thông tin, thao túng nhận thức xã hội

Cần nhìn nhận rõ rằng, các sản phẩm truyền thông sai lệch này không vận hành một cách ngẫu nhiên. Chúng thường mang những đặc điểm có thể nhận diện:

Thứ nhất, nội dung được thiết kế theo hướng giật gân, đánh mạnh vào cảm xúc sợ hãi, tò mò hoặc phẫn nộ của người xem.

Thứ hai, hình thức thể hiện được “ngụy trang” bằng công nghệ, tạo cảm giác chân thực, từ đó làm suy yếu khả năng phản biện của công chúng.

Thứ ba, quá trình lan truyền được tối ưu hóa nhằm đạt hiệu ứng đám đông, khiến người tiếp nhận dễ rơi vào trạng thái tin theo mà không kiểm chứng.

Thứ tư, đằng sau là động cơ lợi nhuận, khi mỗi lượt xem, mỗi tương tác đều có thể quy đổi thành giá trị kinh tế.

Khi những nội dung này tập trung nhắm vào tăng ni hoặc các nhân vật có ảnh hưởng trong Phật giáo, thì rõ ràng, đối tượng không chỉ là một cá nhân, mà là hình ảnh và uy tín của cả một thiết chế tôn giáo. Từ đó, hệ quả không chỉ dừng lại ở việc gây tổn hại danh dự, mà còn tạo ra sự hoài nghi, phân hóa và nhiễu loạn nhận thức trong xã hội.

Tà ngữ và tà mạng trong thời đại số

Trong giáo lý Phật giáo, vấn đề ngôn ngữ và sinh kế đã được đặt ra với những tiêu chuẩn đạo đức rất rõ ràng.

Tà ngữ: Khi lời nói trở thành công cụ gây tổn hại

Trong Tương Ưng Bộ Kinh, đức Phật dạy rằng chính ngữ là sự từ bỏ bốn loại lời nói: *"Không nói dối, không nói hai lưỡi, không nói lời thô ác, không nói lời phù phiếm".*

Đặt trong bối cảnh hiện nay, việc dựng chuyện về một vị tu sĩ rồi phát tán như một "tin tức" hiển nhiên là hành vi nói dối có chủ ý. Khi nội dung ấy gây hoang mang và chia rẽ, đồng thời mang tính hai lưỡi. Khi lời lẽ mang tính công kích hoặc hạ thấp danh dự, nó trở thành lời nói thô ác. Và khi mục đích chỉ nhằm câu tương tác, dễ rơi vào phạm trù phù phiếm.

Như vậy, một sản phẩm truyền thông sai lệch có thể hội đủ bốn yếu tố của tà ngữ và do đó, không chỉ sai về sự thật mà còn lệch chuẩn về đạo đức.

Tà mạng: Kiếm lợi từ sự giả dối

Không dừng lại ở phương diện ngôn ngữ, khi những nội dung này được tạo ra nhằm mục đích kiếm tiền, vấn đề chuyển sang bình diện sinh kế.

Bát Chính Đạo, chính mạng được hiểu là phương thức sinh sống không gây tổn hại đến người khác. Ngược lại, việc kiếm lợi từ sự tổn thương danh dự của cá nhân và sự hoang mang của cộng đồng là một hình thức tà mạng.

Đây không chỉ là lệch chuẩn trong đạo đức Phật giáo, mà còn là biểu hiện của nền kinh tế nội dung thiếu trách nhiệm, nơi lợi nhuận được đặt cao hơn sự thật.

Người tu học Phật nên phản ứng như thế nào?

Trong đời sống xã hội hiện đại, khi thông tin lan truyền với tốc độ chưa từng có, những lời vu khống, xuyên tạc hay bôi nhọ danh dự cũng dễ dàng lan rộng và gây tổn hại nghiêm trọng. Đối với một tu sĩ Phật giáo, khi bị xúc phạm danh dự hay bị gán ghép những điều không đúng sự thật, câu hỏi thường được đặt ra là: *liệu người tu có nên im lặng chịu đựng, hay có quyền lên tiếng bảo vệ sự thật?*

Có người cho rằng người tu phải nhẫn nhịn tuyệt đối, không phản bác, không đính chính. Tuy nhiên, cách hiểu này vừa phiến diện, vừa không phù hợp với tinh thần giáo pháp của đức Phật cũng như với nguyên tắc thượng tôn pháp luật của một xã hội văn minh.

Lên tiếng trước sự vu khống không phải là biểu hiện của sân hận, mà trước hết là hành động bảo vệ sự thật và bảo vệ Chính pháp

Đức Phật không dạy im lặng trước sự vu khống

Trong *Kinh Phạm Võng*, *Trường Bộ Kinh,* đức Phật đã dạy các Tỳ-kheo rất rõ ràng về thái độ cần có khi bị phỉ báng:

“Này các Tỷ-kheo, khi có người hủy báng Ta, hủy báng Pháp hay hủy báng Tăng, các ngươi phải nói rõ những điểm không đúng sự thật là không đúng sự thật: ‘Như thế này, điểm này không đúng sự thật; như thế này, điểm này không chính xác; việc này không có giữa chúng tôi; việc này không xảy ra giữa chúng tôi”.

Lời dạy này cho thấy một nguyên tắc quan trọng, đó là đối diện với sự xuyên tạc, người tu không được lấy im lặng làm thái độ duy nhất. Nếu sự sai lệch không được làm rõ, nó sẽ tiếp tục gây hiểu lầm và tổn hại đến Chính pháp.

Cũng trong kinh này, khi nói về phẩm hạnh của Như Lai, đức Phật nhấn mạnh giá trị của sự chân thật:

"Sa-môn Gotama từ bỏ nói láo, tránh xa nói láo, nói những lời chân thật, y chỉ nơi sự thật, chắc chắn, đáng tin cậy, không lừa gạt, không phản lại lời hứa đối với đời. Này các Tỷ-kheo, đó là những lời tán thán Như Lai của kẻ phàm phu".

Như vậy, sự thật luôn là nền tảng của đời sống tu hành. Bảo vệ sự thật không phải là tranh hơn thua, mà là bảo vệ nền tảng đạo đức.

Chân lý đôi khi phải được nói ra dù có thể làm người khác phật ý

Một quan niệm sai lầm khác cho rằng lời nói đúng cũng không nên nói nếu nó làm người khác khó chịu. Nhưng đức Phật đã chỉ ra một tiêu chuẩn tinh tế hơn trong *Kinh Abhaya (Trung Bộ Kinh 58).* Ngài dạy:

"Lời nói nào Như Lai biết là như thật, như chân, tương ứng với mục đích, và lời nói ấy khiến những người khác không ưa, không thích, ở đây Như Lai biết đúng thời mà giải thích lời nói ấy".

Nghĩa là, nếu một lời nói là sự thật và đem lại lợi ích, thì dù có thể khiến người nghe không hài lòng, vẫn cần được nói ra đúng thời điểm. Điều này cho thấy sự im lặng không phải lúc nào cũng là trí tuệ. Có những lúc, nói ra sự thật chính là trách nhiệm đạo đức.

Trong *Kinh Pháp Cú (kệ 100),* đức Phật cũng nhấn mạnh giá trị của lời nói chân chính:

"Dầu nói ngàn ngàn lời,
Nhưng không gì lợi ích,
Tốt hơn một câu nghĩa,
Nghe xong, được tịnh lạc."

Một lời nói đúng sự thật, đúng nghĩa lý, đôi khi giá trị hơn vô số lời nói vô nghĩa. Lên tiếng bảo vệ danh dự cũng là thực hành giới "không nói dối". Giới luật của người tu đặt nền tảng trên chính ngữ - lời nói chân thật.

Trong *Kinh Sa-môn Quả (Trường Bộ Kinh),* phẩm hạnh của người tu được mô tả:

"Vị ấy từ bỏ nói dối, tránh xa nói dối. Nếu không biết, vị ấy nói: 'Tôi không biết'; nếu biết, vị ấy nói: 'Tôi biết'. Nếu không thấy, vị ấy nói: 'Tôi không thấy'; nếu thấy, vị ấy nói: 'Tôi thấy'. Như vậy vị ấy không nói dối vì mình, không nói dối vì

người, không nói dối vì một lợi ích nào".

Tinh thần của đoạn kinh này rất rõ: người tu phải trung thực với sự thật. Do đó, khi một điều sai trái được gán ghép, việc đính chính lại sự thật chính là thực hành chính ngữ, chứ không phải vi phạm đạo hạnh.

Đạo Phật không phủ nhận việc lên tiếng, mà yêu cầu việc lên tiếng phải được đặt trên nền tảng của sự thật, trí tuệ và mục đích thiện lành.

Sự im lặng trong một số trường hợp không phải là biểu hiện của sự yếu thế, mà là một lựa chọn nhằm tránh làm gia tăng xung đột hoặc không tiếp tay cho những tranh luận vô ích. Tuy nhiên, điều này không loại trừ trách nhiệm bảo vệ sự thật và danh dự bằng những phương tiện chính đáng.

Kinh Pháp Cú:

Hãy nói lời chân thật.
Bố thí, chớ giận hờn.
Làm được ba điều ấy,
Đạt đến cảnh Thiên chơn.

Trước thời đại mạng xã hội, nơi tin đồn và sự xuyên tạc có thể lan nhanh hơn sự thật, lời dạy của đức Phật càng trở nên thiết thực. Trong *Tăng Chi Bộ Kinh,* đức Phật khuyên người nghe phải thận trọng trước mọi thông tin:

"Này các thiện nam, tín nữ, khi nghe một điều gì, các vị phải quan sát, suy tư và thể nghiệm. Chỉ khi nào, sau khi thể nghiệm, quý vị thực sự thấy lời dạy này là tốt, lành mạnh, đạo đức, có khả năng hướng thiện, chói sáng và được người trí tán thán; nếu sống và thực hiện theo lời dạy này sẽ đem đến hạnh phúc, an lạc thực sự ngay hiện tại và về lâu về dài, thì lúc ấy quý vị hãy đặt niềm tin và thực hành theo" (Tăng Chi Bộ).

Đừng vội tin vào những điều chưa được kiểm chứng. Sự tỉnh táo của người nghe chính là rào chắn đầu tiên chống lại sự vu khống và xuyên tạc. Sự thật là nền tảng của Đạo và Đời.

Tác giả: **Ngộ Minh Chương -** *Học viên Cử nhân Phật học, Khoa PHTX - Học viện PGVN tại TP.HCM*